

دانشگاه الزهرا

دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی

گروه جامعه‌شناسی

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی

عنوان:

بررسی رابطه دینداری و نوگرایی

(جوانان ۲۹-۲۰ سال شهر تهران)

استاد راهنما:

دکتر مرضیه سادات موسوی

استاد مشاور:

دکتر سید حسین سراج زاده

نگارش:

فاطمه سادات علمدار

تیر ۱۳۸۸

این پایان نامه با حمایت سازمان ملی جوانان انجام گرفته است.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

تقديم به آنکه تا لب باز نکند

سوالات ما هم چنان سوال خواهد ماند....

چکیده

تحقیق حاضر، رابطه دینداری افراد را با نوگرایی ایشان در یک نمونه ۲۸۷ نفری از میان جوانان ۲۰-۲۹ سال تهران بررسی نموده است. اساس نظری تحقیق بر نظریه کنش وبر، نظریه سلسله مراتب سایبرنتیک پارسونز و متغیرهای الگویی وی استوار است. براساس مدل سنجش دینداری گلاک و استارک، پنج بعد برای سنجش دینداری در نظر گرفته شد که عبارتند از ابعاد اعتقادی، عاطفی، پیامدی، مناسکی و آگاهی. همچنین برمبنای شاخص های سنجش نوگرایی فردی در مدل اینکلس و اسمیت، هفت بعد جهت گیری علمی، جهت گیری عام گرایانه، جهت گیری تساوی طلبانه، جهت گیری استقلال طلبانه، جهت گیری پیشرفت، جهت گیری مدنی و جهت گیری دموکراتیک برای سنجش نوگرایی در نظر گرفته شد. نتایج آزمون های هم بستگی در نمونه کل نشان داد که ابعاد مختلف نوگرایی روابط مختلفی با دینداری دارند. با افزایش دینداری، جهت گیری عام گرایانه و جهت گیری مدنی نیز افزایش می یابد اما جهت گیری تساوی طلبانه، جهت گیری استقلال طلبانه و جهت گیری دموکراتیک کاهش می یابد و برخلاف انتظار میان دینداری و جهت گیری علمی و جهت گیری پیشرفت رابطه معنی داری مشاهده نشد. میان دینداری و نوگرایی نیز رابطه معنی داری مشاهده نشد.

فصل اول: کلیات تحقیق

- ۱-۱- طرح مسئله..... ۱۴
- ۲-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق..... ۱۷
- ۳-۱- پرسش تحقیق..... ۱۹
- ۴-۱- اهداف تحقیق..... ۱۹

فصل دوم: پیشینه نظری و تجربی

- ۱-۲- بخش اول: ادبیات نظری تحقیق..... ۲۲
- ۱-۱-۲- امیل دور کیم..... ۲۲
- ۲-۱-۲- ماکس وبر..... ۲۷
- ۳-۱-۲- تالکوت پارسونز..... ۳۷
- ۴-۱-۲- پیتر برگر..... ۴۵
- ۵-۱-۲- جمع بندی..... ۵۱
- ۲-۲- بخش دوم: ادبیات تجربی تحقیق..... ۵۷
- ۱-۲-۲- ادبیات تجربی دینداری..... ۵۸
- ۱-۱-۲-۲- مدل های سنجش دینداری..... ۵۸
- ۲-۱-۲-۲- تحقیقات در حوزه دینداری..... ۶۱
- ۲-۲-۲- تحقیقات در حوزه نوگرایی..... ۶۷
- ۳-۲-۲- تحقیقات در حوزه رابطه دینداری و نوگرایی..... ۷۹
- ۴-۲-۲- جمع بندی..... ۸۷
- ۳-۲- چارچوب نظری..... ۸۸
- ۴-۲- فرضیات تحقیق..... ۹۲
- ۱-۴-۲- فرضیات اصلی..... ۹۲
- ۲-۴-۲- فرضیات فرعی..... ۹۲
- ۵-۲- مدل تحقیق..... 94

فصل سوم: روش تحقیق

96 ۱-۳- جمعیت یا جامعه آماری
97 ۲-۳- نمونه آماری و روش نمونه گیری
97 ۱-۲-۳- حجم نمونه
97 ۲-۲-۳- شیوه نمونه گیری
99 ۳-۳- واحد تحلیل و واحد مشاهده
99 ۴-۳- نحوه گردآوری داده ها
99 ۵-۳- تعریف مفاهیم و نحوه سنجش متغیرها
99 ۱-۵-۳- متغیر وابسته
101 ۱-۱-۵-۳- بعد جهت گیری علمی
102 ۲-۱-۵-۳- بعد جهت گیری عام گرایانه
103 ۳-۱-۵-۳- بعد جهت گیری تساوی طلبانه
104 ۴-۱-۵-۳- بعد جهت گیری استقلال طلبانه
104 ۵-۱-۵-۳- بعد جهت گیری پیشرفت
105 ۶-۱-۵-۳- بعد جهت گیری مدنی
106 ۷-۱-۵-۳- بعد جهت گیری دموکراتیک
106 ۲-۵-۳- متغیر مستقل
107 ۱-۲-۵-۳- بعد اعتقادی
108 ۲-۲-۵-۳- بعد تجربی
109 ۳-۲-۵-۳- بعد پیامدی
110 ۴-۲-۵-۳- بعد مناسکی
111 ۵-۲-۵-۳- بعد آگاهی
112 ۳-۵-۳- متغیرهای زمینه ای
112 ۶-۳- اعتبار و قابلیت اعتماد پرسشنامه

فصل چهارم: یافته های تحقیق

116 ۱-۴- نتایج توصیفی
-----	-------------------------

116 ۱-۱-۴ متغیرهای زمینه ای
116 ۱-۱-۱-۴ جنسیت
116 ۲-۱-۱-۴ سن
117 ۳-۱-۱-۴ وضعیت تاهل
117 ۴-۱-۱-۴ تحصیلات
118 ۵-۱-۱-۴ درآمد ماهیانه خانوار
118 ۶-۱-۱-۴ وضعیت اشتغال
119 ۷-۱-۱-۴ منطقه محل سکونت
۱۲۰ ۲-۱-۴ متغیرهای وابسته
۱۲۰ ۱-۲-۱-۴ بعد جهت گیری علمی
۱۲۲ ۲-۲-۱-۴ بعد جهت گیری عام گرایانه
۱۲۴ ۳-۲-۱-۴ بعد جهت گیری تساوی طلبانه
۱۲۵ ۴-۲-۱-۴ بعد جهت گیری استقلال طلبانه
۱۲۷ ۵-۲-۱-۴ بعد جهت گیری پیشرفت
۱۲۹ ۶-۲-۱-۴ بعد جهت گیری مدنی
۱۳۱ ۷-۲-۱-۴ بعد جهت گیری دموکراتیک
۱۳۲ ۸-۲-۱-۴ شاخص کلی نوگرایی
۱۳۳ ۹-۲-۱-۴ مقایسه ابعاد شاخص نوگرایی
۱۳۵ ۳-۱-۴ متغیر مستقل
۱۳۵ ۱-۳-۱-۴ بعد اعتقادی
۱۳۷ ۲-۳-۱-۴ بعد تجربی
139 ۳-۳-۱-۴ بعد پیامدی
141 ۴-۳-۱-۴ بعد مناسکی
143 ۵-۳-۱-۴ بعد آگاهی
144 ۶-۳-۱-۴ شاخص کلی دینداری
146 ۷-۳-۱-۴ مقایسه ابعاد شاخص دینداری
147 ۲-۴ نتایج تحلیلی

۱-۲-۴- روابط هم بستگی بین دینداری با نوگرایی و ابعاد

آن.....147

۲-۲-۴- روابط هم بستگی بین درآمد ماهیانه خانوار و نوگرایی و ابعاد آن.....149

۳-۲-۴- روابط هم بستگی بین متغیرهای مستقل اسمی دو شقی و نوگرایی و ابعاد آن.....149
-۱-۳-۲-۴

جنسیت.....150

۲-۳-۲-۴- وضعیت تاهل.....۱۵۰

۴-۲-۴- روابط هم بستگی بین متغیرهای مستقل اسمی بیش ازدو گروه با نوگرایی و ابعاد آن ۱۵۱

۱-۴-۲-۴- تحصیلات.....۱۵۱

۲-۴-۲-۴- وضعیت اشتغال.....۱۵۲

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

۱-۵- نتایج توصیفی.....۱۵۷

۲-۵- نتایج تحلیلی و آزمون فرضیات.....۱۷۰

۳-۵- پیشنهادات پژوهشی.....۱۸۰

فهرست منابع.....۱۸۴

ضمیمه یک: ضرائب روایی گویه های سنجش ابعاد دینداری و نوگرایی.....۱۹۲

ضمیمه دو: نمودارهای توزیع نسبی جمعیت نمونه در ابعاد دینداری و نوگرایی.....۱۹۶

ضمیمه سه: پرسشنامه.....۲۰۳

چکیده انگلیسی.....۲۰۸

- جدول ۱-۲- مدل دینداری گلاک و استارک..... 60
- جدول ۲-۲- مدل دینداری شجاعی زند..... 61
- نمودار ۲-۴- مدل تحقیق..... 94
- جدول ۳-۱- حجم نمونه در مناطق سه گانه ۱، ۶، ۹ 98
- جدول ۳-۲- گویه های اندازه گیری بعد جهت گیری علمی..... 102
- جدول ۳-۳- گویه های اندازه گیری بعد جهت گیری عام گرایانه..... 103
- جدول ۳-۴- گویه های اندازه گیری بعد جهت گیری تساوی طلبانه..... 103
- جدول ۳-۵- گویه های اندازه گیری بعد جهت گیری استقلال طلبانه..... 104
- جدول ۳-۶- گویه های اندازه گیری بعد جهت گیری پیشرفت..... 105
- جدول ۳-۷- گویه های اندازه گیری بعد جهت گیری مدنی..... 105
- جدول ۳-۸- گویه های اندازه گیری بعد جهت گیری دموکراتیک..... 106
- جدول ۳-۹- گویه های اندازه گیری بعد اعتقادی..... 108
- جدول ۳-۱۰- گویه های اندازه گیری بعد تجربی..... 109
- جدول ۳-۱۱- گویه های اندازه گیری بعد پیامدی..... 110
- جدول ۳-۱۲- گویه های اندازه گیری بعد مناسکی..... 111
- جدول ۳-۱۳- گویه های اندازه گیری بعد آگاهی..... 111
- جدول ۳-۱۴- نتایج تحلیل پایایی متغیرهای اصلی تحقیق..... 114

- جدول ۴-۱- توزیع نسبی جمعیت نمونه بر حسب جنسیت..... 116
- جدول ۴-۲- میانگین سن پاسخگویان..... 116
- جدول ۴-۳- توزیع نسبی جمعیت نمونه بر حسب وضعیت تاهل 117
- جدول ۴-۴- توزیع نسبی جمعیت نمونه بر حسب میزان تحصیلات پاسخگویان..... 117
- جدول ۴-۵- توزیع نسبی جمعیت نمونه بر حسب میزان درآمد ماهیانه خانوار..... 118
- جدول ۴-۶- توزیع نسبی جمعیت نمونه بر حسب وضعیت اشتغال پاسخگویان..... 119
- جدول ۴-۷- توزیع نسبی جمعیت نمونه بر حسب منطقه محل سکونت..... 119
- جدول ۴-۸- توزیع نسبی جمعیت نمونه بر حسب گویه های بعد جهت گیری علمی..... ۱۲۰
- جدول ۴-۹- توزیع نسبی جمعیت نمونه در بعد جهت گیری علمی..... ۱۲۱
- جدول ۴-۱۰- توزیع نسبی جمعیت نمونه بر حسب گویه های بعد جهت گیری عام گرایانه..... ۱۲۲
- جدول ۴-۱۱- توزیع نسبی جمعیت نمونه در بعد جهت گیری عام گرایانه..... ۱۲۳
- جدول ۴-۱۲- توزیع نسبی جمعیت نمونه بر حسب گویه های بعد جهت گیری تساوی طلبانه..... ۱۲۴
- جدول ۴-۱۳- توزیع نسبی جمعیت نمونه در بعد جهت گیری تساوی طلبانه..... ۱۲۵
- جدول ۴-۱۴- توزیع نسبی جمعیت نمونه بر حسب گویه های بعد جهت گیری استقلال طلبانه..... ۱۲۵
- جدول ۴-۱۵- توزیع نسبی جمعیت نمونه در بعد جهت گیری استقلال طلبانه..... ۱۲۷
- جدول ۴-۱۶- توزیع نسبی جمعیت نمونه بر حسب گویه های بعد جهت گیری پیشرفت..... ۱۲۷
- جدول ۴-۱۷- توزیع نسبی جمعیت نمونه در بعد جهت گیری پیشرفت..... ۱۲۸
- جدول ۴-۱۸- توزیع نسبی جمعیت نمونه بر حسب گویه های بعد جهت گیری مدنی..... ۱۲۹

- جدول ۴-۱۹- توزیع نسبی جمعیت نونه در بعد جهت گیری مدنی.....۱۳۰
- جدول ۴-۲۰- توزیع نسبی جمعیت نونه برحسب گویه های بعد جهت گیری دموکراتیک.....۱۳۱
- جدول ۴-۲۱- توزیع نسبی جمعیت نونه در بعد جهت گیری دموکراتیک.....۱۳۲
- جدول ۴-۲۲- توزیع نسبی جمعیت نونه در شاخص کلی نوگرایی.....۱۳۳
- جدول ۴-۲۳- میانگین، میانه و انحراف معیار شاخص کلی نوگرایی.....۱۳۳
- جدول ۴-۲۴- مقایسه ابعاد مختلف شاخص نوگرایی.....۱۳۳
- جدول ۴-۲۵- توزیع نسبی جمعیت نونه برحسب گویه های بعد اعتقادی.....۱۳۵
- جدول ۴-۲۶- توزیع نسبی جمعیت نونه در بعد اعتقادی.....۱۳۶
- جدول ۴-۲۷- توزیع نسبی جمعیت نونه برحسب گویه های بعد تجربی.....۱۳۷
- جدول ۴-۲۸- توزیع نسبی جمعیت نونه در بعد تجربی.....۱۳۸
- جدول ۴-۲۹- توزیع نسبی جمعیت نونه برحسب گویه های بعد پیامدی.....۱۳۹
- جدول ۴-۳۰- توزیع نسبی جمعیت نونه در بعد پیامدی.....۱۴۰
- جدول ۴-۳۱- توزیع نسبی جمعیت نونه برحسب گویه های بعد مناسکی.....۱۴۱
- جدول ۴-۳۲- توزیع نسبی جمعیت نونه در بعد مناسکی.....۱۴۲
- جدول ۴-۳۳- توزیع نسبی جمعیت نونه برحسب گویه های بعد آگاهی.....۱۴۳
- جدول ۴-۳۴- توزیع نسبی جمعیت نونه در بعد آگاهی.....۱۴۴
- جدول ۴-۳۵- توزیع نسبی جمعیت نونه در شاخص کلی دینداری.....۱۴۵
- جدول ۴-۳۶- میانگین، میانه و انحراف معیار شاخص کلی دینداری.....۱۴۵

- جدول ۴-۳۷- مقایسه ابعاد مختلف شاخص دینداری.....146
- جدول ۴-۳۸- ضرایب هم بستگی دینداری با نوگرایی و ابعاد آن.....147
- جدول ۴-۳۹- ضرایب هم بستگی درآمد با نوگرایی و ابعاد آن.....149
- جدول ۴-۴۰- رابطه بین جنسیت و نوگرایی و ابعاد آن.....150
- جدول ۴-۴۱- رابطه بین وضعیت تاهل و نوگرایی و ابعاد آن.....151
- جدول ۴-۴۲- رابطه بین وضعیت تحصیلی و نوگرایی و ابعاد آن.....152
- جدول ۴-۴۳- رابطه بین وضعیت اشتغال و نوگرایی و ابعاد آن.....153

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

در تحقیق حاضر به دنبال یافتن رابطه میان دینداری افراد و بروز و ظهور ویژگی های شخصیتی و فکری ناشی از نوگرایی در ایشان می باشیم. به عبارت دیگر، برآنیم تا تاثیر دین به عنوان عالی ترین نهاد فرهنگ ساز جامعه را بر واکنش افراد نسبت به ابعاد مختلف نوگرایی مورد بررسی قرار دهیم. چگونگی این پژوهش که در میان جوانان ۲۰ تا ۲۹ ساله تهرانی صورت گرفته است در ادامه به تفصیل بیان می شود.

۱-۱- طرح مسئله

جامعه ایران به لحاظ دینی جزء جوامع تقریباً یکپارچه محسوب می شود که قریب به اتفاق مردمان آن مسلمان و شیعه می باشند. حدوداً از اوایل دوره قاجار تاکنون، سنت گرایی و تجدید گرایی در فضای سیاسی- اجتماعی ایران همواره دو نیروی متعارض و بنیادین و پیش راننده تحولات اجتماعی بوده اند. تحولات اجتماعی ایران از سویی ریشه در سنت های تاریخی و فرهنگی این مرز و بوم، به ویژه سنت های اسلامی داشته است و از سویی دیگر ریشه در تجدید طلبی روشن فکران متأثر از غرب (سلطانی، ۱۳۸۴: ۱۳۵).

در خصوص مسائلی که در برخوردهای اولیه ایرانیان با فضای فکری و فیزیکی دنیای غرب رخ داد، تحقیقات و مکتوبات مستند بسیاری موجود است؛ آن چنان که با اطمینان خاطر می توان گفت موضوع سازگاری مدرنیته و فرهنگ ایرانی دل مشغولی اصلی گفتمان های فکری و فرهنگی ایران در ۱۵۰ سال اخیر بوده است. مسئله قابل تامل در اینجا این است که واکنش ایرانیان در برابر وجوه مختلف دنیای جدید در سه بعد پذیرش مطلق، طرد مطلق و واکنش گزینشی قابل تقسیم است.

بر مبنای مطالعات تاریخی، مدل لیبرالی و غربی مدرنیته، از همان آغاز به عنوان پدیده ای که از منظر وجودشناسی به طور مطلق با بافت تاریخی یا فرهنگی جامعه ایران متمایز است شناخته نشد. چنانچه بسیاری از روحانیون شیعه وجوهی از مدرنیته را پذیرفتند بی آنکه این وجوه را علی الاصول با حساسیت های فرهنگی خود در تزاخم ببینند (میرسپاسی، ۱۳۸۴: ۱۲۴-۱۱۲).

پس از سقوط رژیم پهلوی در سال ۱۳۵۷، خرده گفتمان های حاضر در عرصه اجتماعی ایران به دو گروه اصلی خرده گفتمان های متأثر از تجدد گرایی و خرده گفتمان های متأثر از سنت گرایی تقسیم شدند که در این میان، احزاب و گروه های بنیادگرای اسلامی به عنوان نماینده گروه های سنت گرا خواستار ترکیب مذهب و سیاست و تاسیس حکومت دینی یا روحانی و اجرای احکام اسلام از طریق نظام سیاسی شدند (سلطانی، ۱۳۸۴: ۱۳۶ و ۱۳۷). با تاسیس حکومت اسلامی، مسئله دین و کیفیت دینداری افراد با دیگر حوزه های اجتماعی شدیداً امتزاج یافت. البته این مسئله را در دیگر کشورهای اسلامی نیز می توان مشاهده نمود: «اساساً در کشورهای اسلامی، در اغلب حوزه های فکری، دین هنوز خصوصی نشده و بسیاری از حوزه های عمومی هنوز به دانش های غیر دینی واگذار نشده اند. به همین دلیل در جهان اسلام، تفسیرهای حوزه عمومی آمیزه های دینی دارد و تعبیرهای دینی در حوزه های سیاست، اقتصاد، اخلاق و ... مشهود است» (جهانبگلو، ۱۳۸۴: ۱۷۱). بنابراین، در حال حاضر، محقق جامعه شناس، برای اظهار نظر در هر کدام از حوزه های اجتماعی ایران، چنانچه متغیر دینداری را لحاظ نکند تلاشی عبث نموده و نظری واهی ارائه خواهد داد. از جانب دیگر، این ویژگی جامعه ایرانی را می توان با شرایط اجتماعی جامعه غرب در عنفوان ولادت جامعه شناسی قیاس نمود. از منظر باستید^۱: «جامعه شناسی

۱.P.Arbusse- Bastide

به دین ختم می شود اما دین آنچنان جامعه شناسی را جذب می کند که هر گونه جامعه شناسی دیگری جز جامعه شناسی دینی غیر قابل پذیرش می گردد؛ چرا که جامعه شناسی آغازین بیشتر به ارائه یک تفسیر دینی از جامعه می پردازد تا یک تفسیر جامعه شناسانه از دین» (شریعتی، ۱۳۸۶: ۸۴). به اعتقاد بسیاری از متفکران، جامعه شناسی در نتیجه چالش میان دین و مدرنیته ظهور یافت و جامعه شناسی در اصل جامعه شناسی دینی بوده است که بعدها در بطن خود جامعه شناسی عمومی را پرورش داد. در حال حاضر، رویکرد جامعه شناسانه به دین، سعی می کند تا ارتباط میان دین و دیگر واقعیت های اجتماعی را مشخص نماید (Demerath & Hammond, 1969).

متغیر دیگر این تحقیق نوگرایی^۲ است. در تعریف نوگرایی می توان به عقیده برخی از محققین اشاره نمود که نقطه عزیمت برای تعریف نوسازی را به جای خصوصیات جامعه، خصوصیات افراد می دانند. در این راستا می توان به نظریات مربوط به حوزه نوسازی روانی اشاره نمود. نوسازی روانی که در سطح فردی مطرح می باشد اشاره به نوعی تحرک روانی یا ذهنی دارد که طی آن، افراد ویژگی های روانی، ارزشی، انگیزشی و اعتقادی تازه ای کسب می کنند. خصوصیتی که با اکتساب و درونی کردن آنها، به تعبیر رویکرد نوسازی، انسان های سنتی مبدل به انسان های مدرن و متجدد می شوند و آمادگی آفرینش عالمی نو و جدید را پیدا می کنند (ازکیا، ۱۳۸۶: ۵۷). چنانچه مدرنیته را به عنوان دریافت ذهنیت نو از جهان هستی و تحول تاریخی بدانیم (مهديزاده، ۱۳۸۱: ۹۵) لازم است تا ویژگی های این ذهنیت نو و تاثیراتی را که بر اعمال و رفتار و شیوه زندگی انسان نوین دارد مشخص نماییم، چرا که به اعتقاد بسیاری از متفکران نظیر کنت و هگل، تکامل نوع بشر در اصل از تکامل افکار یا روح انسان منتج

1.modernity

می شود (کوزر، ۱۳۸۲: ۷۷). حال با عنایت به نقش بنیادین افکار و ارزش های کنشگران اجتماعی در جهت دهی به شئونات دیگر زندگی، برآنیم تا رابطه میان دینداری افراد (که خود از ارزش ها و هنجارهای ارائه شده از جانب نهاد دین در جامعه متأثر است) با نوگرایی ایشان (افکار و احساسات متأثر از ویژگی های محیطی دنیای جدید) را مورد بررسی قرار دهیم .

۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

تأثیر مدرنیته بر جوامع غیر غربی، حتی بر آن جوامعی که تمدنی غنی و دیرپا در پشت سر داشتند، آنان را به باز تعریف سنت های خود و انگاره ها و نهادهای وابسته به آن سوق می دهد. به این طریق انگاره های نوینی ارائه می شود و نهادهای نویی استقرار می یابد (پدرام، ۱۳۸۳: ۱۹). در چنین فرایندی به طور کلی مفاهیم عقلانیت، علم، ترقی، و سکولاریسم به صورت دغدغه اصلی اندیشمندان این جوامع در می آید و ایشان در صدد بر می آیند تا نسبت این موارد را با آموزه های سنتی خود مورد بررسی قرار دهند. در جامعه ایران از دیر باز دین نقشی تعیین کننده در نوع نگرش افراد به مسائل مختلف مادی و معنوی داشته و بر تصمیم گیری ها و اعمال ایشان موثر بوده است. بنابراین، بررسی تأثیر و تأثر متقابل آموزه های دینی افراد با معیارهای نوگرایی در این جامعه ضرورت تام دارد. مطالعه این که به طور کلی آموزه های دینی تا چه حد با گزاره های مربوط به نوگرایی قابل تطبیق هستند و یا این که در کدام موارد این گزاره ها را نقض کرده و پیروان خود را از تبعیت از آنها نهی می کنند می تواند فتح باب مناسبی برای بررسی های دیگر در رابطه با ابعاد مختلف مواجهه ایرانیان با مدرنیته باشد. اگر به زعم پیروان، آموزه های دینی فرد را به زندگی برای حال ترغیب کنند، لاجرم برنامه ریزی و آینده نگری در جامعه دچار چالش می شود و اگر بر عکس، به گمان فرد، آینده نگری، تلاش جهت کسب مدارج علمی، اهمیت به

پیشرفت در زندگی و ... توسط آموزه های دینی تشویق کردند، جامعه مسیری متفاوت را در پیش خواهد گرفت. لذا روشن نمودن رابطه میزان دینداری افراد با نوگرایی ایشان در شرایط فعلی جامعه اهمیت وافر دارد.

مسئله دیگر که از نظر نگارنده یکی از آسیب های جامعه شناسی در ایران است، دور افتادگی از مسائل واقعی و ملموس زندگی مردم جامعه است. مسئله رابطه میان دینداری و نوگرایی افراد در جامعه کنونی ایران مسئله ای واقعی است که متاسفانه همواره در بستری نظری- فلسفی مورد بررسی قرار گرفته است. تحقیقات انجام شده در این حوزه یا به صورت تاریخی به بررسی ریشه های شکل گیری نگرش مدرن و ورود این نوع جهان بینی به جامعه ایران پرداخته اند (گذشته نگر) یا تاثیرات نگاه مدرن را در جامعه کنونی مورد بررسی قرار داده اند (حال نگر) و یا با گذر از مسئله مدرنیته وارد تحقیق و تفحص در باب مسائل پست مدرنیسم شده اند (آینده نگر). از نظر نگارنده، بررسی صرفاً نظری این مقوله، علی رغم کمک شایانی که به بالندگی اندیشه در این مرز و بوم می کند با این خطر نیز مواجه است که از بررسی واقعیت های موجود در این بستر غافل شود.

رویکردی که در خصوص دینداری در جامعه شناسی پذیرفته شده مبنی بر این است که: «جامعه شناسی کارش مطالعه جوهر پدیده دینی نیست، بلکه رفتارهای دینی را که با تکیه بر پاره ای تجربیات خاص، تصورات و اهداف معین صورت می گیرند، مورد بررسی قرار می دهد.... به این دلیل در جامعه شناسی دینی از ارزش مربوط به اصول، خداشناسی یا فلسفه های دینی، یا حتی از مشروعیت اعتقاد به جهان آخرت بحث نمی شود، بلکه فقط رفتار دینی، به عنوان رفتار انسان خاکی به مقتضای هدف معمولی مطالعه می گردد» (فروند، ۱۳۸۳: ۱۶۷)، لازم است که در خصوص نوگرایی نیز پذیرفته گردد. به این معنا

که کار جامعه شناس مطالعه جوهر پدیده نوگرایی نیست بلکه تاثیرات این پدیده را در جامعه مورد بررسی قرار می دهد. در این معنا، جامعه هم چون آینه ای است که نوگرایی در آن انعکاس می یابد و در زندگی روزمره مردم قابل مشاهده می شود و کار جامعه شناس بررسی اثرات این انعکاس در زندگی روزمره افراد و همچنین واکنش ایشان نسبت به این اثرات است. با عنایت به این نوع نگاه لازم است که مقوله ای مانند نوگرایی شاخص سازی شده و این شاخص ها در جامعه مورد سنجش قرار گیرند که البته این کار قبلا توسط اینکلس و اسمیت صورت گرفته و با تکرار در معدود کارهای ایرانی تا حدی بومی گشته است.

ذکر مجدد این نکته خالی از لطف نیست که در این تحقیق، بازتاب دین در جامعه و بازتاب نوگرایی در جامعه در ارتباط متقابل قرار گرفته و تاثیر دینداری بر نوگرایی جوانان جامعه ایران مورد سنجش قرار خواهد گرفت که هر چند ناقص و مملو از اشکال، به عنوان گام اول در بررسی عینی مقوله نوگرایی در ایران ضروری است.

۱-۳- پرسش تحقیق

- آیا میان دینداری و نوگرایی رابطه ای وجود دارد؟

۱-۴- اهداف تحقیق

- بررسی رابطه دینداری با نوگرایی در افراد.
- بررسی رابطه بین میزان دینداری و جهت گیری علمی در افراد.
- بررسی رابطه بین میزان دینداری و جهت گیری عام گرایانه در افراد.
- بررسی رابطه بین میزان دینداری و جهت گیری تساوی طلبانه در افراد.

- بررسی رابطه بین میزان دینداری و جهت گیری استقلال طلبانه در افراد.
- بررسی رابطه بین میزان دینداری و جهت گیری پیشرفت در افراد .
- بررسی رابطه بین میزان دینداری و جهت گیری مدنی در افراد .
- بررسی رابطه بین میزان دینداری و جهت گیری دموکراتیک در افراد .